

здібностей і навичок, необхідних для успішного освоєння спеціальними (професійними) компетентностями. По-третє, інструментальні компетентності метапредметні та міждисциплінарні. Вони не прив'язані до певного предмету і об'єкту праці та дозволяють вирішувати цілий клас завдань у різних ситуаціях, не тільки в навчальному закладі, на роботі, але і в сім'ї, в різних сферах суспільного життя. У цьому відношенні інструментальні компетентності можна називати «ключами», які допомагають знайти розумний вихід з проблемної ситуації. По-четверте, інструментальні компетентності багатовимірні, оскільки включають в себе різні розумові процеси і комунікативні, творчі, аналітичні, соціальні уміння. По-п'яте, інструментальні компетентності володіють інтегративним характером і являють єдність складових її компонентів [9, с. 310].

Спираючись на сутнісні характеристики компетентностей, ми прийшли до висновку про те, що інструментальні компетентності порівняно зі знаннями, вміннями та навичками більш широке поняття. На відміну від знань, вони існують у формі діяльності (реальної чи розумової), а не у вигляді інформації про неї; на відміну від навички – усвідомлені; на відміну ж від уміння, інструментальні компетенції – пов'язані з цілим класом предметів впливу і вдосконалюються не шляхом автоматизації і перетворення в навик, а шляхом інтеграції з іншими компетенціями, через усвідомлення спільної основи діяльності.

Висновки і перспективи подальших розвідок наперед. Таким чином, ми приходимо до переконання в тому, що володіння інструментальними компетентностями для майбутніх юристів стане гарантією успіху в житті людини. Інструментальні компетентності ідентифікуються з пізнавальними, комунікативними, методологічними та технологічними вміннями студентів, що сприяє формуванню високопрофесійного фахівця в галузі права. Необхідно їх успішне формування забезпечити необхідними педагогічними умовами та методикою, створити ефективну модель та конкретизувати критерії та показники їх формування, що і є основною задачею для подальших наукових розвідок.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Губаева Т. Язык и право. Искусство владения словом в профессиональной юридической деятельности / Т.В. Губаева. - М.: Норма, 2003. – 210 с.
2. Жуков Д. Комунікативна компетентність юриста: компоненти, критерії та рівні прояву / Д. Д. Жуков // Молодий вчений. – 2009. – №9. – С. 108-110.
3. ДСВО МОНУ. Галузевий стандарт вищої освіти України. Освітньо-професійна програма бакалавра галузі знань 08 – право спеціальності 081 – право. – Вид. офіц. тимчас. – Рівне, 2015. – 38 с.
4. Зимняя И. Ключевые компетенции – новая парадигма результата современного образования / И. А. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 5. – С. 34-42.
5. Кузьмина Н. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения / Н. В. Кузьмина. – М., 1990. – 327 с.
6. Настройка образовательных структур в Европе [Электронный ресурс]. – Rezhim dostupa : <http://www.let.rug.nl/TuningProject/index.htm>.
7. Постылякова Ю. Ресурсы совладания со стрессом в разных видах профессиональной деятельности / Ю. В. Постылякова // Психологический журнал. – 2005. – Том 26, № 6. – С. 35-43
8. Пунтус Е. К проблеме формирования инструментальных компетенций у студентов в условиях аграрного колледжа / Е. В. Пунтус // Журнал «Инновации в образовании». – 2010, № 12. – С.110-126
9. Пунтус Е. Формирование инструментальных компетенций в учебно-проектной деятельности студентов аграрного колледжа при изучении иностранного языка / Е. В. Пунтус // Вестник Брянского государственного университета. – Вып. № 1. – 2011. – С. 301-310.
10. Субетто А. Онтология и эпистемология компетентностного подхода, классификация и квалиметрия компетенций / А. Субетто. – СПб. – М., 2006 – 72с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Борейчук Анна Вікторівна – асистент кафедри спеціальних юридичних дисциплін Національного університету водного господарства та природокористування.

Наукові інтереси: теорія та методика викладання галузевих юридичних дисциплін.

УДК 378.14

ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКСПЕРИМЕНТУ З ПЕРЕВІРКИ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТЕХНОЛОГІЙ ДО ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ТЕХНІЧНИХ УМІНЬ В УЧНІВ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

Надія БОРИСЕНКО (Глухів)

Стаття спрямована на окреслення загальної схеми організації та змісту педагогічного експерименту з підготовки майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи, методики здійснення етапів експерименту. Охарактеризовано цілі та зміст основних етапів педагогічного експерименту, на основі чого зроблено висновок про ефективність обґрунтованих педагогічних умов, розробленої

моделі, запропонованої методики підготовки майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи. Представлено діагностичні засоби, які використовувались у процесі дослідження рівня сформованості кожного з визначених компонентів готовності майбутніх учителів технологій до означеної діяльності (мотиваційного, когнітивного, операційного, рефлексивного). Перспективами дослідження є вивчення можливостей використання ІКТ для удосконалення художньо-технічних умінь майбутніх учителів технологій.

Ключові слова: педагогічний експеримент, педагогічні умови, майбутні учителі технологій, художньо-технічні уміння.

Постановка проблеми. Технологічна освіта підростаючого покоління на сьогодні стала невід'ємною складовою загальної середньої освіти, необхідною умовою цілісного та гармонійного розвитку особистості школяра.

Це, у свою чергу, передбачає якісну професійно-педагогічну підготовку майбутніх вчителів технологій, здатних проявляти творчий підхід до роботи, відповідати соціальному замовленню освітньої галузі «Технології», готових до організації проектно-технологічної діяльності школярів та формування художньо-технічних умінь, які її забезпечують.

Разом з тим простежуються протиріччя між потребами у сформованих умінь, що забезпечують проектно-технологічну діяльність та відсутністю їхнього чіткого розуміння майбутніми вчителями технологій; необхідністю формування художньо-технічних умінь в учнів та недосконалістю методики здійснення підготовки майбутніх учителів технологій до цієї діяльності.

Вирішення поставлених протиріч є важливим, оскільки проектно-технологічна діяльність на уроках трудового навчання тісно пов'язана з дизайном і спрямована на творення нових художньо виразних і композиційно довершених форм предметного довкілля, що неможливо зробити без сформованих художньо-технічних умінь.

Аналіз актуальних досліджень. Питаннями професійно-педагогічної підготовки майбутніх вчителів технологій займалися такі вчені, як: Є. Білозерцев, М. Жиделев, В. Зінченко, В. Курок, Є. Мегем, В. Сидоренко, Б. Сименач, Д. Тхоржевський та інші. Окремі аспекти професійно-естетичної підготовки вчителів досліджували: М. Александров, М. Волошин, Е. Гришин, Г. Корольова, Г. Петрова, І. Толпигіна, Е. Третьякова, С. Анічкін, Г. Феміна та інші [5, с. 2-3].

Проблеми підготовки майбутніх учителів до організації художньо-технічної творчості учнів розкриті у працях Е. Антоновича, В. Бутенко, І. Дорофєєвої, І. Зязюна, Н. Колесник, Б. Лихачова, С. Мельничука, Б. Неменського, В. Аронова, М. Волкова, О. Тарасенко [3, с. 137].

Проте такий аспект, як педагогічні умови підготовки майбутніх вчителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи, залишається недостатньо дослідженим.

Метою статті є окреслення загальної схеми організації та змісту педагогічного експерименту з перевірки педагогічних умов підготовки майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи, цілей та методики здійснення етапів експерименту.

Методи дослідження: спостереження, анкетування, тестування, аналіз результатів діяльності, експертна оцінка, аналіз, узагальнення, методи математичної статистики.

Виклад основного матеріалу.

Педагогічний експеримент проводився протягом 2009-2011 – 2013-2014 рр. і передбачав такі етапи: підготовчий, констатувальний, формувальний та контрольний.

Ураховуючи проведене теоретичне дослідження, нами було розроблено етапи, зміст та методику експериментальної роботи, виконаної в межах дисертаційного дослідження.

Під час підготовчого етапу експерименту (2009-2010 р.р.) проводилася попередня підготовка до здійснення експерименту, розроблялося методичне забезпечення для його проведення.

Завдання етапу: 1) формулювання наукового апарату дослідження; 2) виокремлення основних груп художньо-технічних умінь, які мають бути сформовані в учнів на уроках трудового навчання; 3) аналіз навчальних планів підготовки бакалаврів напряму підготовки «Технологічна освіта», можливостей дисциплін циклу професійної науково-предметної підготовки з метою вивчення формування у студентів художньо-технічних умінь, визначення способів інтеграції цих дисциплін; 4) визначення та обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх учителів технологій до формування названих умінь в учнів основної школи; 5) побудова моделі підготовки майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи, проведення апробації її елементів, внесення відповідних коректив; 6) розробка компонентів, критеріїв, показників, рівнів готовності майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи, програми експерименту; 7) розробка комплексу завдань і методики їхнього застосування для цілеспрямованого формування художньо-технічних умінь у студентів під час вивчення дисциплін циклу професійної науково-предметної підготовки; 8) розробка курсу за вибором «Основи художньо-технічної творчості» та методики його застосування у навчальному процесі; 9) розробка комплексу завдань на педагогічну практику для студентів щодо формування художньо-технічних умінь в учнів; 10) розробка анкет, підбір методики, розробка завдань для виявлення рівня сформованості художньо-технічних умінь у студентів;

11) визначення ВНЗ, які будуть брати участь у експерименті, та відповідальних осіб; 12) забезпечення експериментальними матеріалами кафедр ВНЗ, де буде проводитись експеримент.

Метою констатувального етапу експерименту (2010-2011 р.р.) було здійснення оцінки рівнів готовності майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи.

Мета реалізовувалась через завдання: 1) визначення розуміння студентами та вчителями технологій сутності художньо-технічних умінь, їхніх ролі й місця в технологічній підготовці учнів основної школи, з'ясування ставлення вчителів технологій і студентів до місця та значення художньо-технічних умінь у технологічній підготовці учнів основної школи. Засобом досягнення мети слугували спеціально розроблені анкети; 2) вибір і формування контрольних та експериментальних груп, порівняння їх за рівнем знань, проведення вирівнювання груп за статистичними критеріями. Засобами досягнення мети слугували спостереження за роботою студентів під час занять, тестування, аналіз навчальної документації; 3) визначення початкового рівня готовності студентів контрольних та експериментальних груп до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи. Засоби досягнення мети – бесіди, спостереження, анкетування, тестування, діагностично-творчі завдання, метод експертної оцінки; 4) зведення й математична обробка результатів оцінювання рівнів готовності студентів.

Діагностикою було охоплено 392 студента різних вищих педагогічних навчальних закладів України, що здійснюють підготовку вчителів технологій. Отримані результати засвідчили низький рівень готовності майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи.

З огляду на це виникає потреба впровадження дослідно-експериментального навчання із запровадженням виявлених і обґрунтованих педагогічних умов підготовки майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи.

Нами було сформовано контрольні та експериментальні групи зі студентів 3 курсу напрямку підготовки «Технологічна освіта» у ВНЗ, які брали участь у формуальному етапі експерименту. У процесі відбору експериментальної й контрольної груп ми дотримувалися їх кількісної та якісної репрезентативності.

Згідно з визначеними у дослідженні критеріями діагностика рівнів готовності майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи здійснювалася за наступними показниками: мотиваційного критерію (анкетування, спостереження, бесіда, експертна оцінка); когнітивного критерію (анкетування, тестування); операційного критерію (діагностично-творчі завдання, спостереження, експертна оцінка); рефлексивного критерію (бесіди, анкетування, самооцінка, експертна оцінка).

Ми дотримуємося думки Т. Баришевої та Є. Туник [8], які зауважували, що завдяки діагностиці можна відстежити динаміку змін у розвитку та рівнях готовності досліджуваних, способи опрацювання та інтерпретації інформації, доцільність застосування певних методів у навчально-виховному процесі.

Коротко охарактеризуємо засоби діагностики рівнів сформованості готовності до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи.

Спостереження – цілеспрямоване, систематичне, активне вивчення предметів і явищ реальної дійсності, що знаходяться в природному стані або в умовах наукового експерименту [2, с. 60].

Організуючи спостереження з метою забезпечення науковості педагогічного дослідження ми виходили з таких вимог: 1) спостереження повинно мати визначену мету; 2) повинно проходити відповідно до заздалегідь складеного плану; 3) досліджувані ознаки повинні бути точно визначені; 4) явище необхідно спостерігати в природних незмінених умовах; 5) відомості, які отримуються шляхом різних спостережень (за студентами контрольної та експериментальної груп) повинні легко піддаватися порівнянню; 6) повторне спостереження слід проводити через рівні проміжки часу; 7) той, хто спостерігає, повинний знати, які помилки можливі під час спостереження та попереджувати їх [4, с. 80-81].

Спостереження в нашому дослідженні використовувалося з метою з'ясування зацікавленості студентів у виконанні етапів проектно-технологічної діяльності (мотиваційний компонент) та стану сформованості у них названих умінь (операційний компонент).

Анкетування – метод емпіричного дослідження, що заснований на опитуванні значної кількості респондентів і використовується для отримання інформації про типовість тих чи інших психолого-педагогічних явищ. Воно дає можливість збирати фактичний матеріал за відносно короткий проміжок часу [7, с. 152].

Анкета складається з таких частин: вступна, основна, демографічна («паспортичка»).

Анкетування використовувалося нами на констатувальному та контрольному етапах педагогічного експерименту. На констатувальному – з метою визначення уявлення та ставлення студентів і учителів технологій до формування художньо-технічних умінь у майбутніх учителів технологій та необхідності формування цих умінь в учнів основної школи. На контрольному етапі – з метою вивчення сформованості готовності студентів контрольних та експериментальних груп.

Після розробки анкети перевірялися в пробному (пілотажному) дослідженні. Завдання перевірки: 1) уточнити зміст, формулювання, послідовність запитань; 2) перевірити повноту набору питань та відповідей на них; 3) виявити зайві питання; 4) визначити, які питання є важкими для респондентів; 5) визначити, наскільки правильно респонденти зрозуміли правила заповнення анкети; 6) перевірити, чи достатньо залишено в анкеті місця для відповідей.

Використання **тестування** в нашому дослідженні пояснюється його перевагами перед іншими традиційними формами контролю, а саме: можливістю кількісного вимірювання рівня знань; повним охопленням знань у процесі тестового контролю; наявністю однакових для всіх правил проведення педагогічного контролю та адекватною інтерпретацією тестових результатів; систематичністю контролю та індивідуальним підходом.

Крім того тестова перевірка дає можливість за відносно короткий проміжок часу перевірити велику кількість студентів; дозволяє більш раціонально використовувати зворотний зв'язок зі студентами і визначати результати засвоєння матеріалу, зосередити увагу на прогалинах у знаннях та внести відповідні корективи, забезпечує одночасну перевірку знань студентів усієї групи та формує в них мотивацію для підготовки до кожного заняття, дисциплінує студентів [6].

Якість тесту визначається перш за все його надійністю, валідністю і об'єктивністю [1].

Розробляючи та використовуючи тести під час експерименту, ми дотримувались вимог до тестів, окреслених А. Киверялгом [4, с. 23].

Для оцінки валідності застосованих тестів успішності використовували розрахунок коефіцієнту кореляції результатів розроблених тестів з результатами шкал інших тестів, отриманих від тих самих опитаних [4, с. 304].

На констатувальному етапі експериментального дослідження тестування було спрямовано на виявлення рівня наявних знань у студентів для формування контрольної та експериментальної груп. Під час формувального та заключного етапів експерименту – на з'ясування стану сформованості когнітивного компоненту.

Метод аналізу результатів діяльності дає можливість скласти об'єктивне уявлення про студента на практиці. На підставі вивчення виробів, виготовлених у майстерні, робився висновок про охайність, старанність студента у роботі, естетичні смаки, стан сформованості художньо-технічних умінь. Відповіді під час занять характеризували пам'ять, тип мислення, уяву, переконання студентів. Вивчення групових журналів було спрямовано на виявлення рівня наявних знань у студентів для формування контрольної та експериментальної груп.

Виявлення ступеня розвитку художньо-технічних умінь у майбутніх учителів технологій під час констатувального та контрольного етапів експерименту відбувалося за допомогою спеціально розроблених **діагностично-творчих завдань**.

Для визначення сформованості вмінь в умовах нашого дослідження основними критеріями є якість виконаних студентами діагностично-творчих завдань та завдань, якими доповнювались інші дисципліни циклу професійної науково-предметної підготовки.

Доцільним для нашого дослідження є використання **методу експертної оцінки** для вимірювання стану сформованості художньо-технічних умінь у студентів. Суть методу полягає в проведенні експертами інтуїтивно-логічного аналізу проблеми з кількісними судженнями та формальною обробкою результатів. До експертного оцінювання залучались викладачі, що проводять заняття, учителі, студенти.

Формувальний етап експериментального дослідження (2013-2014 р.р.) полягав у впровадженні педагогічних умов підготовки майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи у навчальний процес ВНЗ та перевірки їх ефективності.

Відповідно до визначених цілей були сформульовані завдання дослідно-експериментальної роботи: 1) впровадити педагогічні умови підготовки майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи у навчальний процес ВНЗ. Засоби досягнення – розроблені завдання до дисциплін циклу професійної науково-предметної підготовки, курс за вибором «Основи художньо-технічної творчості», завдання на педагогічну практику, обґрунтовані форми, методи проведення занять; 2) перевірити, чи підвищується рівень підготовки студентів до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи в результаті впровадження запропонованих нами педагогічних умов; з'ясувати, чи кожний із визначених компонентів готовності формується в результаті впровадження запропонованої методики. Засоби досягнення – анкети, тести, діагностично-творчі завдання, експертна оцінка.

Для визначення рівня сформованості готовності майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи були використані обґрунтовані в дослідженні якісно-кількісні характеристики кожного з рівнів. Кількісними величинами, на основі яких визначався рівень готовності студентів експериментальних груп до здійснення зазначеного виду роботи, було обрано коефіцієнт сформованості кожного із компонентів.

На контрольному етапі експерименту (2015 р.) здійснювалося оцінювання рівня готовності майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи; порівняння груп за статистичними критеріями; зведення, математична обробка, аналіз отриманих експериментальних даних, сформульовані висновки дослідження щодо ефективності розробленої методики, підібраних педагогічних умов.

Завдання етапу: 1) порівняння результатів студентів контрольних та експериментальних груп; порівняння контрольної та експериментальної групи між собою на подібність, формулювання висновків. Обробка результатів експериментального дослідження відбувалася за допомогою критерію «Хі-квадрат»; 2) розробка методичних рекомендацій для викладачів і дидактичних матеріалів для студентів відповідно до зроблених висновків.

З метою виявлення рівня сформованості компонентів готовності після формуального експерименту студентам пропонувалося повторне анкетування та виконання діагностично-творчих завдань. На підставі одержаних результатів здійснювалося розподілення студентів за рівнями сформованості компонентів готовності.

Висновки. Одержані результати експериментального дослідження засвідчують позитивні зміни у формуванні компонентів готовності студентів експериментальних груп до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи. Тому переконують у доречності й дієвості обґрунтованих педагогічних умов здійснення підготовки майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи.

Проведене дослідження не претендує на остаточне розв'язання проблеми. Перспективами дослідження може бути вивчення можливостей ІКТ для удосконалення художньо-технічних умінь студентів.

БІБЛОГРАФІЯ

1. Аванесов В. С. Основы научной организации педагогического контроля в высшей школе / В. С. Аванесов. – М. : МИСиС, 1989. – 176 с.
2. Баскаков А. Я. Методология научного исследования : учебное пособие / А. Я. Баскаков, Н. В. Туленков. – [2-е изд., испр.] – Киев : МАУП, 2004. – 216 с. : ил.
3. Колесник Н. Є. Педагогічний потенціал художньо-технічної творчості / Н. Є. Колесник // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2004. – №19. – с. 137-140.
4. Кыверялг А. А. Методы исследования в профессиональной педагогике / А. А. Кыверялг. – Таллин : «Валгус», 1980. – 334 с.
5. Разумна Г. І. Підготовка майбутніх вчителів трудового навчання до естетичного виховання учнів основної школи : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02. «Теорія і методика трудового навчання» / Галина Іванівна Разумна. – К., 2002., 23 с.
6. Романишина Л. М. Система поетапного контролю навчальної діяльності студентів педагогічних університетів за модульно-рейтинговою технологією навчання з дисциплін природничого циклу: дис. доктора пед. наук: 13.00.04 / Л. М. Романишина. – К., 1997 – 417 с.
7. Теория и практика педагогического эксперимента / [Под ред. А. И. Пискунова, Г. В. Воробьева]. – М. : Педагогика, 1979. – 208с.
8. Туник Е. Е. Природа и диагностика творческих способностей / Е. Е. Туник. – СПб. : [б.и.], 1992. – 220 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Борисенко Надія Анатоліївна – асистент кафедри педагогіки і методики технологічної освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Наукові інтереси: підготовка майбутніх учителів технологій до формування художньо-технічних умінь в учнів основної школи.

УДК 378.14

ПЕДАГОГІЧНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ

Ольга ВНУКОВА (Київ)

Стаття присвячена компетентнісному підходу в підготовці майбутніх інженерів-педагогів. Використовуючи методи порівняльного аналізу, узагальнення та систематизації, розглянуто визначення «компетентність», «професійна компетентність», «педагогічна компетентність», структуру компетентності інженера-педагога. Проаналізовано дослідження науковців щодо застосування компетентнісного підходу у підготовці майбутніх інженерів-педагогів. Виділено педагогічні компетентності для студентів другого рівня вищої освіти спеціальності 015 «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» як елементи педагогічної складової професійної компетентності майбутніх інженерів-педагогів. Формування переліку професійних компетентностей є необхідною умовою підготовки фахівців на сучасному етапі. Результати дослідження можуть бути використані у розробці профілів освітніх програм за спеціальністю «Професійна освіта (за спеціалізаціями)» та для визначення рівнів та критеріїв професійних компетентностей майбутніх інженерів-педагогів, а також педагогічних умов їх формування.